

Folklor ve Okullu Eğitim

Yrd. Doç. Dr. Mukim SAĞIR

Çocuğa bilgi ile beraber birçok alışkanlıklar da kazandırmak gerekir. Sorumluluk ve yardım duyguları taşıma, çevreye uyma, birlikte çalışma, işbirliği yapma, başarının tadına varma, nefesine güveni artırma, birşey başarmanın tadını tatma gibi birçok niteliği çocuk okula başlamadan edinmeli, okul hayatında da bilimle uğraşırken bu niteliklerini geliştirmelidir¹. Hiçbir eğitime tâbi olmadan gelen çocukların okula başladıktan sonra büyük sıkıntılar çektiği gerçektir.

Türk Millî Eğitimnin genel amaçları doğrultusunda düzenlenen İlköğretim basamağındaki amaçları şöyle özetlemek mümkündür :

Türkçe'nin doğru ve açık konuşulup yazılması sağlanarak, bilgi ve becerileri olan, dinleme alışkanlıkları kazanmış kişiler yetiştirmek gerekir. Öğrenme merak ve hevesi çocuğun tabiatında vardır. Başvuracağı kaynaklar gösterilerek, hem tatmin olacak, hem de konu ve yazarlarına hayranlık duyacaktır. Başarılı olmak tabiidir. Ancak başarısızlıklar karşısında da yıkılmamayı öğrenmek tutarlı bir eğitimle sağlanır. Boş zamanlarını kendine ve topluma yararlı olacak şekilde; okuyarak, güzel sanatlarla ilgilenererek değerlendirmek, uygar insana özgü davranışlardır. Sistem; bilgili, becerikli, kendi kendini kontrol edebilen, iyiye, doğruya yönelen kişiler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Buna göre; İlköğretim, ruh ve toplumla ilgili istidat ve kabiliyetleri bulunan insan varlığını kişilik ve ahlâki karakter sahibi iyi bir yurttaş olarak yetiştirmeyi öngörerek ayrıntılı programlar uygulamaktadır².

Okul öncesi çağ için sıralanan eğitim ve öğretim faaliyetleri, genişlemiş ve ayrıntılanmış bir şekilde, okul çağında da devam eder. Söz ve yazı ile; amaca uygun ve etkili bir anlatım gücü, hem okul öncesi, hem de okul çağı çocuklarını içine alan bir eğitim programı hedefidir. Dinle-

me, okuma, gözlem, araştırma alışkanlıkları, Millî Eğitimin, dolayısıyla Türkçe derslerinin ortak öğretim hedefleridir. İşte bu sebeple, kelime dağarcığını zenginleştirmek, dil sevgisini, anlama ve anlatma kabiliyetlerini artırmak için, eşsiz örneklerle dolu olan folklor ürünleri çocuklara yararlı olabilecek en önemli kaynaklardır.

Folklor nedir, ne yapacaktır?

Folklor, halk bilimidir. Vasıtalı veya vasıtasız bütün halk değerleri folkloru meydana getirir. Halkın dünya görüşü, din anlayışı, sanat zevki, düşünüş ve yaşayış düzeni, bunlarla ilgili âdet ve gelenekleri, hep folklor içinde yaşamaktadır. Halk hikâyeleri, halk masalları, halk efsaneleri, halk fıkraları, halk bilmeceleri, ata sözleri, halk deyimleri, maniler, türküler bu kapsama girerler. Bunların hepsi, halkın duygu, düşünce ve hayal gücüyle yaratılmış kültür varlıklarıdır.

Folklor, halk hayatının ve kültürünün ilmidir. Gelenek yoluyla, tecrübeyle elde edilen maddî manevî tüm bilgiler folklorun konusunu teşkil etmektedir³. Sadece mahallî özelliklerin tasvirini yapan bir bilgi yığını da değildir. Fikirleri, duyguları, düşünceleri, üslûbu ve dilinden ayıramayacağımız söz cevherleri, manâ serveti olarak yaşarlar.

Millî kültüre ulaşabilmenin yolu, eğitimin millî folklor kaynaklarından yararlanmasına bağlıdır. Dilimiz, dinimiz, gelenek ve göreneklerimiz, müziğimiz, oyunlarımız, türkülerimiz, inançlarımız, terbiye tarzımız ve dünyaya bakışımız hep bu kültüre dahildir⁴. İnsanlığın ortak duygularını anlatan, aynı ihtiyaçlara cevap veren folklor ürünlerinin kültürün en güçlü yanını oluşturduğu bilinmektedir. Zamana, mekâna yayılan bu değerlerin, hayat tarzlarını ve zevkleri yansıtan fikir ve duygu gücü olduğu gerçektir. Sahası ve hududu çizilmese de, hayatın millî, dinî, insanî temellerini yansıtan bu ürünler, sözlü inti-

kalin bulunması, hayat tarzlarının istikrarlı ve yorleşik olmasına göre geleceksel medeniyeti oluşturlar⁵. Halk hayatında canlı tutularak da millî birliğin kudret ve kuvvet kaynağı olurlar.

Eğitim, terbiye demektir. Ana terbiyesinin, okul, toplum terbiyelerinin esası da folklor kaynaklarının özünde yaşamaktadır. Halk ruhunun vatani kabul edilen folklor, millî sanat ve edebiyatı da çağdaş uygarlığa bağlayan bir köprüdür.

Eğitim, daha bilgili, daha bilinçli olmak demektir. Bunu elde etmenin yolu da, eskilerin, hayatı nasıl görüp, nasıl anladıkları ve de nasıl yaşadıklarını öğrenerek bize yol gösterebilir.

Folklor ürünleri ve yararlanma yolları :

İnsan yaşadığı toplumun görüş, düşüncü ve inanışlarına bağlıdır. Fikrî gelişmesini, ruhî olgunluğunu o toplumdan almaya hazırdır ve alacaktır. Ancak, bu alışkanlığından olaamayabilir. Yazılı ve sözlü kaynakların canlı tutulduğu bir ortamda, toplum değerlerinin yayılması ve benimsenmesi daha da kolay olacaktır. Çocuklarda var olan enerji, merak, heyecan, hayalgücü ve yaratıcılık potansiyelleri, böyle bir ortamda daha olumlu bir yöne kanalize edilebilir.

Tüm folklor ürünlerini yücelten, sanat eseri yapan husus büründüğü ifade şekli, edasıdır⁶. Ninnileri, bilmeceleri, masalları, hikâyeleri yalnızca konuları veya verdiği terbiye sebebiyle sevip, beğenmiyoruz. Bunlardan daha önce, güzel bir anlatış, mükemmel bir dil, bizi o eserlere bağlamaktadır. İlk sanat terbiyesini folklor eserlerinden almaya başlayan çocuk, dil ve üslup konusunda ilk ve en etkili temel eğitimi almış olur.

Türk halkının maddî manevî varlığının kaynakları olan sözlü folklor ürünleri, eğitimin gür ve tükenmez konusu olarak işlenmelidir. İnsanlık değerlerini taşıyan, sanat zevkini geliştiren, çocuğa millî sanat anlayışını kazandıracak olan folklor kaynakları eğitimcilerin en çok yararlanacağı malzemelerdir. Çünkü, folklor;

1. İçinde gelenek görenekler olan, pozitif düşünce ve aklın öncülüğü ile ruhî

değerler dengesini koruyan engin bir kültür servetidir.

2. Yalnızca millî eğitimin değil, halk eğitiminin de temel dayanağıdır.

3. İnsan düşüncü ve duyusunun gelişmesini en iyi aktaran örneklere sahiptir.

4. Millî, dinî, mistik, hurafeye bağlı insanî temelleri iç içe gösteren bir aynadır⁷.

5. Kişiliği geliştirir, bilgileri artırır, hayat tecrübesi kazandırır.

6. İnsanı kendi toplumu gibi duymaya, düşünmeye, yaşamaya yöneltir.

7. Okuma yazmayı teşvik eder, öğrenme merak ve hevesini çoğaltır.

8. Dinleme alışkanlığı kazandırır, bilgi ve becerileri artırır.

9. İnsanı başarı ve başarısızlıklara alıştıırır.

10. Muhakeme kabiliyetini geliştirir.

11. Güzel sanat eserlerini sevdiren, sanat hareketlerine ilgi uyandırır.

12. Boş zamanları en iyi şekilde değerlendirme alışkanlığı kazandırır.

13. Okuyucu ve dinleyicide kendine güveni artırır, davranışları kontrol etmeyi ve iyiye yönelmeyi öğretir.

14. Geleneğe, tecrübelerle elde edilmiş maddî ve manevî kültüre bağlı insanlar yetiştirir.

Çocukların ruh yapılarını folklor cevherleriyle işleyerek toplumun kopmaz bir parçası haline getirmek, ancak bilime dayalı bir eğitim ve öğretim işidir⁸. Öğretmenler, ana-babalar ve herkes, folklor kaynaklarının gerçek değerine inanmalı ve bu malzemelerden azamî derecede yararlanma yollarını aramalıdır.

1. C.T. Berktekin, Okulöncesi Eğitim ve Çocuklarımız, S. 9.

2. 1968 İlkokul Programı, S. 3.

3. Ş. Elçin, Folklor ve Halk Edebiyatının Millî Birliğin Oluşmasındaki Rolü, S. 5.

4. a.g.e., S. 9.

5. a.g.e., S. 7.

6. P.N. Boratav, Folklor ve Edebiyat, S. 46.

7. Ş. Elçin, Folklor ve Halk Edebiyatının Millî Birliğin Oluşmasındaki Rolü, S. 7.

8. E.C. Güney, Folklor ve Eğitim, S. 4.